

Lokälhistorisk skrift for Enebakk
Nr. 2 • 2007 • Årgang 9 • Utgitt av Enebakk Historielag

ígn

Tema:

STEINALDER

I august 1999 ble det gjort noen bemerkelsesverdige steinalderfunn ved gården Durud i Ytre Enebakk. Totalt ble det funnet ni flintbiter på fire lokaliteter. Det mest oppsiktsvekkende var imidlertid en kjerneøks i flint, som viste seg å være nærmere 10 000 år gammel og tilhørte noen av de første menneskene som kom til landet etter siste istid.

Dette oppsiktsvekkende funnet har imidlertid aldri blitt særlig godt kjent utover arkeologiske kretser, hvilket er svært beklagelig. Funnet ved Durud er trolig blant landets fem eldste og betydelig eldre enn det man har funnet både ved Stunner i Ski og ved Nøstvedt i Ås.

Enebakk historielag har som oppgave å sette søkelyset på og bevare lokalhistorien fra Enebakk. Det er derfor helt naturlig at IGN også fokuserer på hendelser som foregikk i Enebakk svært langt tilbake i tid. Spesialkonsulent i arkeologi, Kjartan B. Fønstelien deltok selv i utgravingene ved Durud i 1999 og har skrevet en artikkel om dette funnet. Artikkelen ble første gang publisert i bladet "Akershus imellom" i 2001 og vi har nå vært så heldige å få gjengi denne artikkelen i IGN.

Inger Hilde Killerud tok i 2006 mastergrad i historie med hovedoppgaven "Jordisk gods. Arv, kjønn og familiestrategi i norske testamenter 1810-1854". Hun har i dette nummer skrevet en glimrende artikkel som setter søkelyset på arv og testamenter som historiske kilder.

Med vennlig hilsen

Henning Bergersen

Litt om steinalderen i Enebakk

Av Henning Bergersen

Slik kan det ha sett ut i den nordlige delen av Europa under steinalderen.

Steinalderen i Norge deles inn i eldre steinalder (10 000 - 4000 før Kristus) og yngre steinalder (4000 - 800 før Kristus). Bakgrunnen for bruken av betegnelsen steinalder kommer av at mennesker i denne historiske epoken hovedsakelig benyttet redskaper av stein, tre og bein. Fremstilling og bruk av metaller som redskaper var på denne tiden ennå ikke kjent.

Steinalderen deles gjerne inn i tre perioder: paleolittisk (ca. 2 millioner - 8000 før Kristus), mesolittisk (ca. 8000–4000 før Kristus) og neolittisk (4000 - 1800 før Kristus). Steinalderen hadde selvfølgelig ulik varighet i de forskjellige deler av verden.

Det såkalte "Nordsjølandet" mellom Danmark og England var på denne tiden blitt presset opp fordi de enorme ismassene trykket ned landmassene lenger nord. Etterhvert som presset fra isen avtok, steg havet og Nord-Skandinavia hevet seg. Nordsjølandet forsvant sakte men sikkert ned i havet igjen. Folket som holdt til i dette området måtte finne nytt land. Noen trakk seg sydover igjen, mens en del passerte Norskerenna i sin jakt på reinen og nytt land.

Det finnes også andre teorier om hvordan de første mennesker kom til Norge. Disse beskriver innvandring østfra, via Sverige, eller også fra øyene i vest, direkte til Vestlandet. Muligens er flere forskjellige innvandringsveier blitt benyttet samtidig. Uansett hvilken kant de kom fra, så spredte folket seg raskt langs kysten. Nyere forskning viser at de nordlige områder av Russland var isfrie på denne tiden og kanskje kan det også ha innvandret mennesker fra denne kanten. Den første tiden etter siste istid var klimaet fortsatt kjølig i Norge, men det var likevel varmt nok til at isen smeltet og stadig mer av landet ble bart.

Forhistorien i Enebakk henger nøye sammen med forhistorien til våre nabobygder og et blick på disse kan fortelle oss mye om hvor naturlige innfartsveiene til Enebakk kan ha vært.

Sammenliknet med våre nabobygder er det gjort forholdsvis få steinalderfunn i Enebakk og inntil nylig har de fleste av disse funnene også vært uten sikker datering.

På Børter i Ekebergdalen ble det funnet en pilspiss som kan tyde på en tidlig boplass i nærheten. På Heiås i Dalefjerdingen er det gjort noen tidlige funn, blant annet en skiveskraper i flint. På Rånes er det også funnet en pilspiss, men trolig er denne fra et senere tidspunkt. I Ytre Enebakk er det gjort flere mindre steinalderfunn, særlig på strekningen mellom Vågla og Omberg. Mye kan tyde på at akkurat denne delen av Ytterbygda kan ha hatt flere tidlige boplasser. De nevnte funnene er alle godt kjent, på tross av at de neppe kan sies å være av oppsiktsvekkende karakter.

Det mest oppsiktsvekkende steinalderfunnet som er blitt gjort i Enebakk har derimot aldri blitt særlig kjent utover de arkeologiske kretser. Dette funnet ble gjort under utgravninger sommeren 1999, ved gården Durud i Ytre Enebakk.

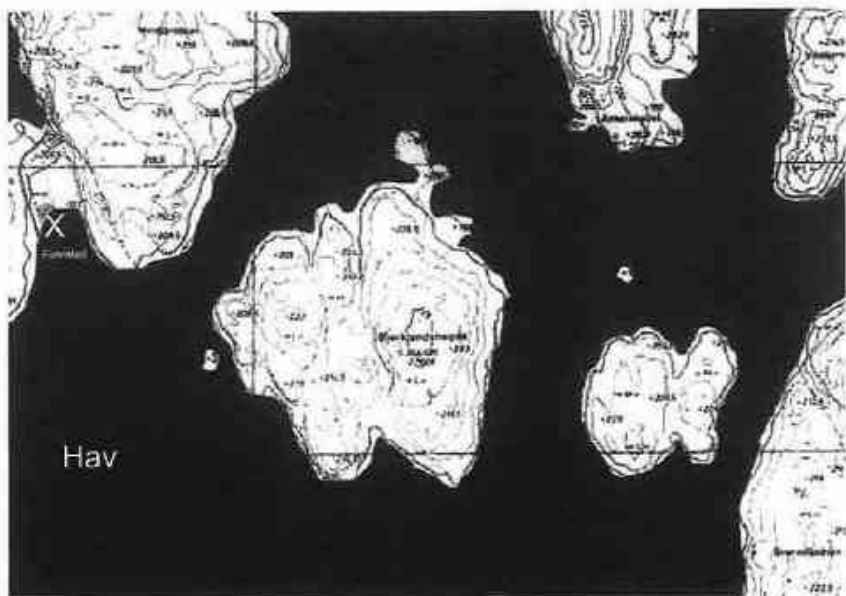
Henning Bergersen er født i 1969 og kommer fra Ytre Enebakk. Cand. Mag. fra Universitetet i Oslo med fagene historie og folkloristikk. Har sin daglige arbeidsplass som informasjonskonsulent i Enebakk kommune. Skriver jevnlig for flere norske aviser og tidsskrifter.

Foto: Camilla Henrikke Esp.

Spennende funn i Enebakk

10 000 år gamle kulturminner

Av Kjartan B. Fønsteli

Kartutsnitt over området omkring Durud slik det må ha sett ut for ca. 9 700 år siden. Krysset oppe til venstre i kartet viser funnstedet ved Durud.

Akershus fylkeskommune har som høringsinstans i plansaker, ansvaret for forvaltningen av fornminner i fylket og for å se til at også fornminner som enda ikke er kjente ikke forsvinner i forbindelse med utbygging. Som resultat av dette blir det hvert år registrert et stort antall spor etter mennesker som har levd i regionen før oss. I 1999 ble det registrert hele 112 slike spor i fylket, derav 40 lokaliteter fra steinalderen. Fire av disse skiller seg ut som spesielle også i landssammenheng.

I august 1999 gjennomførte fylkeskultursjefen i Akershus en innledende registrering i forbindelse med prosjektering av en dyrepark på gården Durud i Ytre Enebakk.

Registreringen brakte fram funn som forventet. Det dreide seg om jordbruksspor fra middelalderen. På bakgrunn av dette ble det gjennomført en mer intensiv registrering ved at matjordlaget på den dyrkede marken ble fjernet i håp om å finne rester av en eventuell bosetting. Det ble ikke funnet noen spor etter gårdsbebyggelse fra før reformasjonen, men det ble registrert fire områder hvor det lå bearbeidet flint i åkerjorden. Dette er for så vidt ingen uvanlig observasjon i forbindelse med kulturminneregistrering i dyrket mark i Follo. Det som gjorde disse flintfunnene så spesielle er at de ble funnet mellom 171 og 196 meter over havet. Bare ett sted i nærheten har man funnet flint i høyder over havet som er i nærheten av disse. På Stunner i Ski er det fra 1928 og framover samlet inn over 700 flintfunn på en åkerlapp som ligger ca. 170 meter over dagens havnivå. Ulempen med funnene som ble gjort på Durud var at ingen av dem var av en type som kunne dateres typologisk. Dersom ikke fylkeskultursjefen i samarbeid med utbygger og Universitetets oldsakssamling hadde bestemt seg for å gjennomføre en ytterligere solding av matjorden på de fire stedene, så hadde funnene sannsynligvis gått i glemmeboken og bare eksistert som innsamlede løsfunn uten nærmere datering.

Arbeidet med solding av matjorden startet på den lavestliggende lokaliteten på 171 meter over havet. Dette brakte ikke fram noe annet enn ytterligere et par flintbiter uten mulighet for datering. I videreføringen av arbeidet på den nest høyeste lokaliteten på 193 meter over havet, ble det raskt funnet et redskap som ga oss det svaret som vi håpet å finne. Det ble funnet en kjerneøks i flint som ut fra formen kan dateres til den tidligste delen av eldre steinalder.

Slutten av siste istid

Da siste istid gikk mot slutten hadde ismassivene presset landet så mye ned at mye av det som idag er tørt land den gang lå under vann. Den marine grensen rundt Oslofjorden ligger ca. 220 meter over dagens havnivå. Det vil si at sporene etter pionerene som kom til Norge etter istiden finnes langt unna dagens strandsoner, og høyden over havet brukes i stor grad til datering av funn fra eldre steinalder. Dette har også en bakgrunn i en samlet oppfatning av at de første menneskene som kom til Norge livnærte seg av marine ressurser. Stunnerfunnet, som er den fra før eneste kjente steinalderboplassen som er funnet på tilsvarende høyde i området, er datert til før 9 500 før nå (Gustafsson 1999). Når man antar at landet den første tiden etter istiden hevet seg med ca. 10 meter hvert hundreår, ser man at funnet fra Durud i det minste er eldre enn 9 700 år.

Befaring ved Durud i mai 2007. Fra venstre: Åse Killerud, Anne Traaholt (arkeolog), Ivar Ola Opheim (Enebakk Avis), Jan Holte Karlsen (Enebakk kommune), Esther Reiss og Kjartan B. Fønsteli. Foto: Henning Bergersen.

Boplassen på Durud

Det sikreste funnet som ble gjort på Durud var denne kjerneøksen i flint. Den er trolig nærmere 10 000 år gammel. Foto: Marthe Mangen.

Funnene på Durud er som nevnt funnet i pløyningslaget. Det dreier seg om forholdsvis få flintfunn på hver lokalitet. Hvis vi tar for oss den lokaliteten som har en forholdsvis sikker datering ved sin kjerneøks, er det funnet bare ni flintbiter på stedet. Funnene består av en kjerneøks med en lengde på 6,5 cm, en flekke med en konveks retusj (bearbeidet egg) med en lengde på 7, 8 cm, en kjerne (flintstykket som avslag og flekker produseres av) på 3, 5 cm, og resten avslag og stykker. Så få funn gir lite grunnlag for å anta at det dreier seg om et opphold på stedet utover en svært kort periode, kanskje bare på en dag eller to.

De menneskene som besøkte stedet fant en fin sørvendt sandstrand med forholdsvis grunt vann utenfor, slik at det var lett å lande båter der. Stranden utgjorde en åpen slette hvor de kunne utføre sysler som slakting av sel og bearbeiding av fisk. Området var beskyttet i nordøst av det som i dag heter Nordåsen, og dagens Bjerklandshøgda utgjorde den gangen en liten øy med det høyeste punktet på ca. 25 meter over havet som beskyttet mot østavær.

Hele området rundt var en stor skjærgård med større og mindre øyer, og vest og sørvest for denne var det store åpne havområder, områder som idag er tørt land. Innover i landet, mot nord, lå fortsatt isen. Skjærgården med sine vannstrømmer i sundene og de mange strendene må ha vært et tilsynelatende uutømmelig spiskammer.

Blant de eldste i landet

Funnet på Durud er høyst sannsynlig blant de eldste vi har i Norge. Det føyer seg inn blant funn som Høgnipen i Østfold og Stunner i Ski. Funnet utfyller et bilde man har av spredte, korte opphold på Østlandet rett etter siste istid. Slike utflukter kan ha hatt sitt utspring i samfunn lenger sør og øst, eller fra større boplasser av den typen man har funnet på Stunner noen få kilometer unna. Uansett har man i Enebakk sporene etter noen av de første menneskene som kom til landet etter siste istid. Høyst sannsynlig ble flere av strendene på de andre øyene som var i området for over 9 500 år siden, brukt til kortere eller lengre opphold. Det er heller ikke umulig at det også i fremtiden vil komme fram tilsvarende funn i nærområdene eller på andre steder i Follo med samme topografiske forhold.

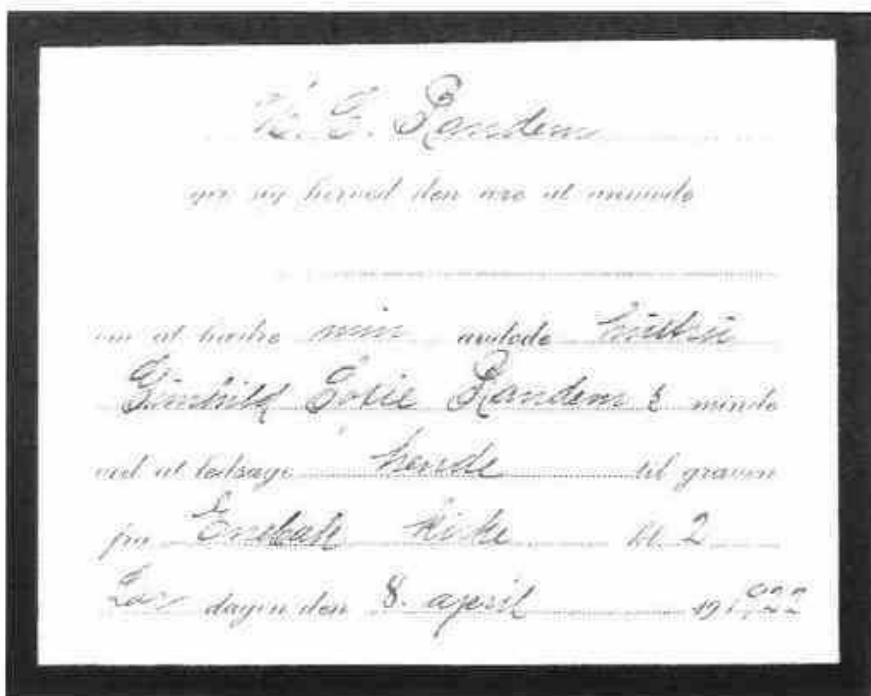
Kjartan B. Fønsteli er spesialkonsulent arkeologi i Akershus fylkeskommune.

Foto: Marthe Mangen.

Arv som kontrakt

Avtaler om eldreomsorg i testamenter på 1800-tallet

Av Inger Hilde Killerud

Invitasjon til begravelse i Enebakk i 1922. Foto: Enebakk historielags arkiv.

I 1814 erklærte husmannsenka Kirsti Andersdatter fra Enebakk foran vitner at hun ønsket å disponere sine få eiendeler til dem som "viser sig mest fortient til min Taknemlighed". Testamenter er ei lite nytta kilde som særlig kan gi interessant informasjon om hvordan barnløse kunne ordne seg i alderdommen i det gamle bondesamfunnet.

Båre på Nordre Randem i 1922. Foto: Enebakk historielags arkiv.

Eldreomsorg er et brennbart politisk tema, spesielt i valgår. Men at det offentlige har ansvar for pleietjenester i alderdommen, er historisk sett et nytt fenomen. Tidligere ble de gamles behov hovedsaklig dekket ved føderådsavtaler og kårordning. Slike ordninger er fremdeles godt kjent på bygdene i Norge, selv om innholdet i føderådsavtalene har endret seg mye. Tidligere omfattet avtalene gjerne hus og brensel, mat og klær. Avtaler ble som oftest inngått mellom foreldre og barn. Men hva med dem som ikke hadde barn? I denne artikkelen skal vi se på hvordan testamenter kunne fungere som avtaler om eldreomsorg for eldre barnløse på 1800-tallet. På Ringerike finnes uttrykket "å testamentere seg inn" på en gård. Gamle folk som ikke hadde slektninger, kunne skaffe seg pleie og omsorg i alderdommen ved å inngå en avtale med en gårdsfamilie. Hvis den gamle fikk god behandling og var fornøyd, var avtalen at folket på gården arvet den gamle. Noen avtaler ble utformet som testamenter og underskrevet av den gamle – testatoren – og arvingen. I dag finnes disse testamentene ved Riksarkivet i Oslo.

De vanligste testamentene var imidlertid gjensidige testamenter opprettet mellom ektefolk. Det kan nevnes at i Enebakk ble slike testamenter blant annet opprettet mellom ektefolk på Randum (1818), Vestre Tobøl (1818) og husmannsplassene Ødegården og Linshus under prestegården (1816). Dessuten ble et gjensidig testamente mellom to søstre, Maren Dorothea Arnesen og Anne Marthine Arnesen fra Støttum, opprettet i 1818. Det finnes flere eksempler på denne typen testamenter i Enebakk.

Testamenter kan være spennende kilder fordi de gir så mye informasjon. Vi kan få opplysninger om arvelateren og arvingenes navn, bosted og om det personlige forholdet mellom dem. Testamentene gir også opplysninger om arvelaterens økonomiske stilling, hva arven består i, og om testator eller vitner var skriveføre eller måtte undertegne med påholden penn.

Nordre Randem pyntet til begravelse. Foto: Enebakk historielags arkiv.

Noen av testamentene er oppretta i svært dramatiske situasjoner, på sykeleiet eller dødsleiet. I disse tilfellene gis det ofte en beretning som er svært rik på informasjon om testators nettverk, om naboer og familie som var til stede på dødsleiet.

*Fra en begravelse på
Østby i Ytterbygda
i 1920-årene. Foto:
Enebakk historielags
arkiv.*

Det har alltid vært et strengt regelverk for fordeling av arv i Norge. Slektsinteressene har stått sterkt. Men barnløse kunne opprette testamenter. I testamenter oppretta i Akershus amt på begynnelsen av 1800-tallet, kan vi se at arven oftest besto av penger, fordringer eller verdipapirer, men noen ganger også av fast eiendom. Den vanligste typen løsøre og innbo som ble fordelt i testamentene, var seng og sengeklær. Andre møbler, klær, smykker, husgeråd, sølvtøy og messing finner vi også. Klær og møbler hadde en helt annen verdi før masseproduksjonens tidsalder. Det var dyrt å skaffe til veie og lagd for å vare, og ble derfor testamentert bort. For endel av testatorene ser vi at senga med sengeklær var det mest verdifulle de eide, og disposisjonen av senga i testamentet hadde derfor stor betydning.

Det var ikke alltid det var snakk om stor arv. I noen tilfeller viste det seg at arven bare besto av noen få speciedaler, tekjeler uten hank eller noen gamle kjoler. Men arven kunne likevel være interessant for arvinger som selv eide lite. I blant kunne nok også den gamle – testatoren – gi inntrykk av at arven var større enn det den faktisk var. I 1831 ble det holdt skifte etter Ole Gundersen i Nes.

Ole hadde flytta fra Odalen og inn til Svend Jørgensen Stamperud, og oppgitt ham som enearving i testamentet. Da naboene holdt skiftet, oppdaga de at Ole hadde vært uærlig overfor Svend. Ole hadde gitt inntrykk av at han eide en gård i Odalen, men i virkeligheten hadde han levd der som innerst. Ole skyldte også mye penger, så arven ble nok ikke så stor som Svend hadde regnet med

Tidligere statsarkivar i Kristiansand, Kjeld Helland-Hansen, var spesielt interessert i kåravtaler, men undersøkte også mange testamenter fra hele landet. I sin avhandling, *Føderådsordningens historie i Norge*, hevder han at slike avtaler som var nedfelt i testamenter, kunne være rene hasardspill. Han begrunner påstanden med at det kunne være vanskelig å si om arvingen ville tjene på avtalen. Testatoren kunne trekke seg fra avtalen hvis han eller hun ikke var fornøyd. Det kunne dessuten gå svært lang tid fra avtalen ble inngått og til arven ble utbetalt. Et eksempel fra Rustad i Nannestad kan illustrere dette. I april 1812 erklærte Anders Andersen Grøndahl at hans siste vilje var at hans brors stesønn Ole Christophersen Rustad og hans kone Marie Amundsdatter skulle arve ham hvis de "i deres Huus forsyner mig med saadan Kost og Underholdning, som er passende for en gammel Mand og hvormed han kan befinde sig vel, forskaffer mig god Opvartning, i sær i Sygdoms Tilfælde, og efter min Død forskaffer mig en hæderlig Begravelse". Sognepresten attesterte i september 1825 at Ole med sin første kone Marie, og seinere med kona Marthe Michaelsdatter, hadde tatt seg av Anders i alle disse åra. Anders hadde "aldeles uden Betaling og Godtgjørelse nydt huuslye, Underholdning, Pleie og Tilsyn [...] deres Huus". I tillegg hadde ekteparet sørget for at Anders ble begravet på en anstendig måte. "Den 13de aarige Forsorg for den 79 Aarige Olding, samt hans Jordefærds Bekostning vil, saavidt skjønnes, ikkelangt fra stige op til hvad den Afdøde vittelig efterlader sig", tilføyde presten.

Anders levde altså gratis hos brorens stesønn Ole i 13 år, og overlevde blant annet Oles første kone Marie. Ole fikk merke at en slik avtale kunne føre til langvarige forpliktelser og han tjente neppe noe på denne avtalen.

Nå var det neppe slik at de unge bare var opptatt av hensynet til profitt. Var det gamle, barnløse slektninger det gjaldt, ble det jo også forventet at den yngre generasjonen skulle ta seg av dem. Men forpliktelsene gjaldt begge veier: det ble sett som rimelig at de unge fortjente en form for godtgjørelse for god pleie. Hvis den gamle derimot var misfornøyd, hendte det at han eller hun flytta til andre slektninger og gjorde dem til arvinger i stedet.

Vi har også eksempler fra Enebakk på at slike avtaler i testamentsform er bevart. Husmannsenka Kirsti Andersdatter satte opp sitt testamente i "Svaghed og Alderdom" på Rakkestad i 1814. Kirstis ektemann, Ole Christensen¹, hadde flytta inn til et ektepar som hadde pleid ham inntil han døde, 71 år gammel. Ekteparet var klokkeren Jørgen Nielsen og kona Elen Pedersdatter. Kirsti oppretta testamentet et halvt år etter at hun hadde blitt enke, og testamenterte alle sine "faae Midler" til Jørgen og Elen, mot at de lovte henne en like god behandling som de hadde gitt hennes mann. Men hvis Kirsti ikke var fornøyd med pleie og underhold, så skulle ikke testamentet lenger være gyldig. Jørgen og Elen satte sine underskrifter nederst på testamentet, og lovte at de ved siden av mat og pleie skulle betale for begravelsen hennes. Naboer fra Linshus fungerte som vitner. Ut fra opplysningene Birger Kirkeby oppgir i Enebakk bygdebok, kan vi anta at ansvaret for Kirsti først og fremst kom til å hvile på klokkerens kone Elen.

¹ I bygdeboka har Birger Kirkeby valgt å fornorske og standardisere navnet til Ola Kristiansen.

Jørgen Nielsen døde nemlig alt i 1816. Men Kirsti hadde forsikra seg mot dette, i testamentet ble det understreket at denne avtalen også gjaldt om Elen ble enke. Dette bringer oss inn på et interessant felt: Hvem ønsket testatorene å inngå avtale med? Hadde arvingens *kjønn* noen betydning?

Gamle folk som oppretta testamente på Romerike, ser ut til å ha foretrukket å utnevne et ektepar eller en familie til arvinger, slik som Kirsti Andersdatter. En familie sto sterkere rustet til å oppfylle den gamles behov. Fordi det fantes flere hender, kunne testatoren føle seg tryggere på å få tilstrekkelig pleie. Testatoren kunne kanskje også, tross sin alder, være nyttig ved å utføre noen arbeidsoppgaver eller å ha ansvar for barna. Eldre menn kunne ha ansvar for vedhogging og småreparasjoner, mens veving, klesstell og spesielt barnepass var typiske ansvarsområder for de eldre kvinnene. Barnløse eldre som hadde jordeiendom var også opptatt av å knytte til seg et ektepar framfor en enslig arving. Fjernere slektninger kunne gå foran hvis de var gift. Brordattera arvet heller et jordstykke enn brorsønnen, hvis hun var forlovet og ikke ham. Det var nemlig en utbredt oppfatning at det trengtes både mann og kone på en gård. Selv gamle som trengte hjelp til å drive en husmannsplass, ville helst få et yngre par med på en avtale om arv. En kan si at ekteparet utgjorde grunnsteinen i samfunnet.

I historieforskningen har kvinners adgang til arv i det gamle samfunnet vært mye diskutert. Etter arvelovgivningen som gjaldt fram til 1854 arvet kvinner bare halvparten så mye som menn, derav uttrykkene "broderlodd" og "søsterlodd". Slik var regelverket stort sett ellers i Europa også. Men historikere har diskutert om disse reglene ble fulgt i praksis. Fra England har Amy Louise Erickson vist at folk flest forsøkte å fordele arven likt mellom kvinnelige og mannlige slektninger i gammel tid. De gikk altså imot regelverket. Den svenske historikeren Maria Ågren har derimot ment at det ikke var slik i Sverige.

Hennes teori er at den eldre generasjonen først og fremst ønsket å bruke arven for å trygge seg selv i alderdommen ved å inngå slike avtaler som vi også har sett eksempler på fra Romerike. De prioriterte først og fremst sine egne interesser. Derfor var de ikke spesielt opptatt av å fordele slik at de yngre kvinnelige slektningene skulle få like mye som menn. Det har ikke blitt forsket så mye på disse problemstillingene her i Norge. Undersøkelser som jeg har gjort, viser imidlertid at testatorene ofte ønsket å sikre alderdommen ved å inngå avtaler med arvingene. Men dette betydde faktisk ofte at det nettopp var unge kvinner som fikk arv.

Først og fremst ønsket testatorene å inngå avtaler om pleie med ektepar. Men det nestbeste alternativet var ofte en ung kvinnelig arving. Her var det variasjoner etter hva arven besto i. På bygdene, der testatoren gjerne trengte hjelp til gårdsdrift, ble mannlige arvinger gjerne foretrukket. Men testatorene som ikke trengte hjelp til gårdsdrift eller som bodde i Christiania, ville gjerne inngå avtaler med kvinner, fordi pleie og omsorg var typiske kvinneoppgaver. I de 1142 testamentene jeg har gjennomgått fra Akershus amt med Christiania, var derfor flertallet av arvingene kvinner.

I testamentene ble kvinner sjelden diskriminert, selv om de ble det i lovverket. Hvis en testator for eksempel fordelte arven på en søskenflokk, fikk jenter og gutter nesten alltid like mye. Vi kjenner også til at det ble inngått brorgildavtaler i det norske bondesamfunnet. Brorgildavtaler var avtaler mellom foreldre og sønner om at dattera eller døtrene skulle arve på like fot. Spørsmålet om kvinners adgang til arv på Romerike er et interessant felt. Debatten om lik arv for kvinner og menn var en gjenganger på Stortinget fra 1815 og til loven ble vedtatt i 1854. Bonderepresentanter fra Romerike var blant de fremste forkjemperne for lik arv. Embetsmannstanden var imot.

Testamentene antyder at det ikke fantes noen stor motvilje mot å overlate arv til kvinner. Først og fremst kunne det være avveininger over hva slags hjelp man kunne trenge i alderdommen som lå bak når eldre barnløse søkte etter arvinger.

Litteratur og kilder:

Erickson, Amy L.: Women and Property in Early Modern England, London/New York 1995.

Helland-Hansen, Kjeld: Føderådsordningens historie i Norge, Riksarkivaren (skriftserie 3), Oslo 1997.

Killerud, Inger Hilde: Jordisk gods. Arv, kjønn og familierstrategi i norske testamenter 1810-1854, masteroppgave i historie, Universitetet i Oslo 2006.

Kirkeby, Birger: Enebakk bygdebok, bind II, Enebakk 1984.

Ågren, Maria: "Contracts for the Old or Gifts for the Young? On the Use of Wills in Early Modern Sweden", Scandinavian Journal of History 25, 2000.

Testamentene omtalt her finnes på Riksarkivet i Oslo:

Revisjonsdepartementet I. kontor, vedlegg til bevillingsregnskapene, Akershus stift og amt. Katalog: Revisjonsdepartementet II, nr. 1257/11. Testamentet etter Kirsti Andersdatter (1814), pk. 34.

Testamentet etter Anders Andersen Grøndahl (1825), pk. 37.

Testamentet etter Ole Gundersen og Marie Wilhelmsdatter (1831), pk. 39.

Inger Hilde Killerud er født i 1979 og kommer fra Kirkebygda, nå bosatt i gamlebyen i Oslo. Killerud har mastergrad i historie fra Universitetet i Oslo, med hovedoppgaven "Jordisk gods. Arv, kjønn og familierstrategi i norske testamenter 1810-1854" (2006).

Hun har også studert diverse samfunnsfag og nordisk språk.

l a g s l i v

Kulturminnevernplan vedtatt!

18. juni 2007 vedtok kommunestyret enstemmig at kommunen nå endelig skal utarbeide en kulturminnevernplan. Forslaget har tidligere gått enstemmig igjennom både i KOS-utvalget og i formannskapet, så dette blir utvilsomt en plan med solid politisk forankring. Kommunestyret vedtok å bevilge kr 300 000 til utarbeidelsen av en slik plan.

Enebakk historielag har de siste årene arbeidet målrettet for å få kommunen til å se viktigheten og nytteverdien av en kulturminnevernplan og dette arbeidet har nå vist seg å bære frukter. Kanskje har også den pågående rulleringen av kommuneplanen demonstrert hvor viktig det er at våre kulturminner er registrert og tilgjengelige for forvaltningen. Mange vanskelige saker kunne trolig vært unngått, dersom en kulturminnevernplan hadde vært på plass i god tid for kommuneplanrulleringen tok til.

Enebakk har inntil nylig vært den eneste Follo-kommunen som ikke har påbegynt en slik plan og vi synes derfor det er svært gledelig at kommunen nå endelig har startet prosessen. Enebakk historielag ønsker selvfølgelig etter beste evne å bistå kommunen i arbeidet med planen. Kulturminnevernplanen skal primært være et verktøy for kommuneforvaltningen i plan- og byggesaker. Enebakk historielag legger dessuten vekt på at planen bør lages i en tilgjengelig form, slik at den blir godt egnet som interessant lesestoff for folk flest. Både skoler og kulturinteresserte turgåere bør kunne ha stor nytte av denne planen.

En kulturminnevernplan vil gi en helhetlig oversikt over kommunens ulike typer kulturminner og en prioritert liste over hvilke objekter som bør sikres gjennom regulering eller fredning. Med en kulturminnevernplan på plass kan kommunen også lettere iverksette regulering til bevaring. Slik regulering bør i størst mulig grad legge opp til at aktiviteten på området og i husene kan videreføres som tidligere. Det beste vern er gjennom bruk. Et hus eller anlegg som ikke er til nytte vil fort forfalle og forsvinne.

Enebakk historielag gratulerer kommunen med dette historiske og viktige vedtaket, og håper at arbeidet med planen kan komme i gang så raskt som mulig.

Nye kulturminneskilt på plass!

Rolf Solberg i kulturminneverngruppa er nå i full gang med produksjonen av nye kulturminneskilt. Foto: Henning Bergersen.

Rolf Solberg i kulturminneverngruppa er nå i full gang med produksjonen av nye kulturminneskilt som skal utplasseres i kommunen i 2007. Det var Ole Weng (1911 - 2001) som på slutten av 1980-tallet startet merkinger av kulturminner i Enebakk og det ble satt opp et større antall skilt. Dette prosjektet ble dessverre lagt dødt ca. ti år senere. Rolf Solberg og kulturminneverngruppa har nå blåst liv i dette viktige prosjektet og de første åtte skiltene ble satt opp under rusleturen på Stranda, onsdag 30. mai. Flere skilt vil bli utplassert på rusleturer til høsten. Kulturminneverngruppa har også innledet et samarbeid med kommuneskogene for skilting av kulturminner i kommunens skog. Disse skiltene vil trolig få en egen utforming.

Kulturminneadopsjon!

Denne våren startet et nytt samarbeidsprosjekt mellom Ytre Enebakk skole, Akershus fylkeskommune, Kulturtjenesten i Enebakk kommune og skolegruppa i Enebakk historielag. Dette prosjektet inngår som en del av "den kulturelle skolesekken" og Enebakk er den andre kommunen i landet (etter Ski kommune) som går i gang med kulturminneadopsjon. En av 5. klassene på Ytre Enebakk skole skal sette i stand kulturminnet på Bjerkehaugen - et gravfelt fra jernalderen. Elevene skal gjøre seg kjent med gravfeltet og være med å rydde området. Målet er å øke elevenes kunnskap og interesse for kulturminner. Dette prosjektet fortsetter neste skoleår, som et samarbeid mellom skolen, kommunen, historielaget og fylkeskommunen.

*Bjerkehaugen i Ytre Enebakk er nå blitt "adoptert" av en 5. klasse ved Ytre Enebakk skole. Elevene skal lære om kulturminnet og den perioden det stammer fra. I tillegg skal elevene rydde og ta vare på kulturminnet.
Foto: Henning Bergersen.*

Arrangementer siden sist

Temamøte på Holtop: "Norges glemte oppdager"

12. april trosset 30 fremmøtte det vakre vårværet for å høre Paul Chaplins foredrag om "Norges glemte oppdager". Det ble en svært trivelig aften og et spennende møte med Sydpolens natur og historie. På en humoristisk og svært underholdende måte fortalte Paul Chaplin historien om den ukjente polarforsker og oppdager, Carsten Borchgrevink. Spennende var det også å ha flere av Borchgrevincks etterkommere i salen.

På tross av kaldt vær og regn ble rusleturen på Stranda, onsdag 30. mai, en svært hyggelig opplevelse. Hele

48 deltakere trosset det dårlige været og møtte opp for å være med på den første rusleturen på Flateby på flere år. Turledere var Juul Sverre Stener og Bjørnar Thoresen. Johan Ellingsen ønsket oss velkommen inn i lavvoen på Dammen, hvor deltakerene fikk en velfortjent kaffepause. I pausen fortalte Ellingsen om livet på Mariadammen og Porstranddammen

Regnvåt rusletur på Flateby

Vellykket rusletur i Enebakkdalen.

Jan Svartebekk

5. juni gikk sesongens andre rusletur i regi av Enebakk historielag av stabelen. 44 deltakere møtte opp på bygdetunet i flott solskinn, for å være med på rusletur nedover i Enebakkdalen med Jan Svartebekk som guide. Det ble en variert rusletur med mange spennende historier og mye nyttig informasjon.

Vi var innom de fleste plassene nedover langs elva Ign og fikk blant annet høre om den omfattende industrivirksomheten i eldre tider. Turen bød også på et besøk i Børter elektrisitetsverk, hvor Petter Mogens Oppegaard viste oss omkring.

*På vei oppover langs vannvoret i Enebakkdalen.
Foto: Hemming Bergersen.*

Årsmøte i Romerike historielag

Onsdag 13. juni gikk årsmøtet i Romerike historielag av stabelen i svært ryddige former. Over 80 delegater fra 17 lokallag var samlet på Ignarbakke i Enebakk, hvor vårt eget historielag var kveldens vertskap for første gang siden 1987. Enebakk var også vertskap for sommerstevnet og årsmøte i 1972. Delegasjon fra Enebakk historielag var Åse Killerud, Henning Bergersen, Eva Kristoffersen, Arne Østerby, Juul Sverre Stener, Bjørnar Thoresen, Svenn Johansen og Esther Reiss. Åse Killerud ønsket delegatene velkommen til Enebakk og deretter holdt Henning Bergersen et kortfattet foredrag om Enebakk historielag gjennom tidene. Den første delen av møtet ble avsluttet med et musikalsk innslag ved nystartede Enebakk spellemannslag. I pausen ble det servert velsmakende gjeddekaker og karbonader fra Teien mathus i Rælingen.

*Enebakk spellemannslag sørget for god stemning under årsmøtet.
Foto: Henning Bergersen.*

Selve årsmøtet var raskt unnagjort. Ordstyrer var vår egen Juul Sverre Stener, som ledet møtet med stødig hånd. Det nyvalgte styret i Romerike historielag består av leder Eivind Strømman (Skedsmo), Tom Halvorsen (Raumnes), Aud Siri Hønsen Huseby (Skedsmo), Ragnar Birkeland (Lørenskog) og Kolbjørn Sundby (Skedsmo). Vararepresentanter ble Terje Løken (Sorum), Kari Westbye (Fet), Narve Dahl (Høland) og vår egen Håkon Tysdal. Dette styret er eksakt det samme som satt i 2006. På årsmøtet mottok Betzy Perger fra Lillestrøm historielag hederstegen for sin mangeårige innsats med lokalhistorien på Romerike.

*Betzy Perger fra
Lillestrøm historielag
mottar hederstegnet av
Romerike historielags
nestleder, Tom Halvorsen
Foto: Henning Bergersen.*

Besøk historielagets hjemmesider:
www.enebakkhistorielag.no

På våre hjemmesider ønsker vi å presentere lagets aktiviteter og annet av interesse for de som vil vite mer om Enebakk's historie både fra nyere og eldre tider. Tanken er at hjemmesiden skal fungere som et møtested og et informasjonssenter for både medlemmer og ikke-medlemmer.

Send gjerne inn forslag, stoff og innspill på e-post:
webmaster@enebakkhistorielag.no

Velkommen til bygdetreff ved Sagstudammen, søndag 12. august

Sommeridyll ved Sagstudammen i Ytterbygda. Foto: Henning Bergersen.

Søndag 12. august, kl. 16.00
inviterer Enebakk
historielag til trivelig
bygdetreff ved Tangenelva i
Ytre Enebakk

Det blir salg av grillmat,
kaffe og gjærbakst.
Rolf Solberg guider langs
Tangenelva. Musikk
ved Michael og Astrid.
Enebakkmesterskap i
hesteskokasting. Det blir
også salg av hefter og bøker
i Skomakerverkstedet.

Stromsborg & Enersen A.s

1912 ENEBAKK

Autorisert elektroentreprenør

Alt innen elektrisk installasjon

Tlf. 64 92 63 00

Fax 64 92 62 20

Email: post@stromsborg.no

E elfag

NÅR DU TRENGER EN ELEKTRIKER

BYGG- OG TØMMERMESTER

Per-Erik Østlie a.s

1914 YTRE ENEBAKK - Telefon: 64 92 39 39

1914 Ytre Enebakk. Tlf. 64 92 39 39

... din lokale byggmester...

- Fagkunnskap gir trygghet

RØRLEGGERFIRMA

KJELGÅRD AS

Osloveien 33

1914 Ytre Enebakk

Telefon: 64 92 46 30

Telefax: 64 92 44 83

Bank: Gjøstedsvei NOR

Bankgiro: 1645.52.21434

Foretakreg. NO 987 575 352 MvH

-fagkunnskap gir trygghet

ALT I ARBEID I VVS UTFØRES
LEVERANDØR AV THARMA VARMEPUMPER

ENEBAKK HISTORIELAG

Styret 2007:

- Leder - Åse Killerud
Nestleder - Henning Bergersen
Kasserer - Eva Kristoffersen
Sekretær - Esther Reiss
Styremedlem - Lena Mjerskaug
Styremedlem - Arne Østerby
Styremedlem - Sverre Johansen
1. varamedlem - Egil Thoresen
2. varamedlem - Juul Sverre Stener
3. varamedlem - Bjørnar Thoresen

Kontakt:

Lotterudveien 9, 1912 Enebakk
E-post: medlem@enebakkhistorielag.no

Redaktør av Ign - Henning Bergersen
E-post: ign@enebakkhistorielag.no

www.enebakkhistorielag.no

IGN © 2007 Enebakk Historielag
ISSN: 1501-4479

Redaktør: Henning Bergersen
Sats: Sirius Produksjoner
Utgiver: Enebakk Historielag
Trykk: BIAS Trykk AS

IGN utkommer 4 ganger pr. år
(februar, juni, august, november)

Program 2. halvår 2007

Søndag 12. august - Kl. 16.00

Bygdetreff ved Sagstudammen i Ytterbygda

Salg av grillmat, kaffe og gjærbakst ved det gamle hjulmakerverkstedet. Rusletur langs Tangenelva med Rolf Solberg som turlleder. Enebakkmesterskap i hesteskokasting. Underholdning ved Astrid Holtop og Michael Furulund. Salg av lokalhistoriske bøker og hefter i Skomakerverkstedet.

Søndag 2. september - Kl. 15.00

Rusletur i Bjerkeskogen i Ytterbygda - med kølabrenning på gamlemåten

Vi møtes på Drivplassen og rusler forbi Kamperud, Saghytta og Slora, inn til Holm Jølsens tjæreovn ved Skredderstad. Her demonstreres det hvordan man brant køl på Jølsens tid. Turledere er Rolf Solberg og Bjørn Bjerkland. Ta med niste, kaffe og slagstøvler.

Søndag 9. september - Kl. 15.00

Kulturminnedagen 2007

"Til glede og besvær" - forsamlingshus, ungdomshus og bedehus"

Fremmøte ved Rådhuset i Kirkebygda. Vi rusler innover Ekebergdalen med Arne Østerby som turlleder. Matpause i bedehuset i Ekebergdalen, hvor Olav Strøm forteller om bygningen. Ta med niste og kaffe.

Tirsdag 16. oktober - Kl. 18.00

Kombinert rusletur og foredrag: Tema: Flatebygodset

Vi møtes på Stranden skole. Første stopp er Auen og deretter stedet hvor Flatebygodset lå. Turledere er Bjørnar Thoresen og Juul Sverre Stener. Etter den korte rusleturen møtes vi i Flateby samfunnshus til foredrag om Flatebygodset ved magister i kunsthistorie, Geir Thomas Risåsen. Salg av kaffe og bakst.

Torsdag 15. november - Kl. 19.00

Temamøte på Holtop - Skrømt og overtro i Østmarka

Foredrag av Even Saugstad. Salg av kaffe og bakst. Loddsalg.

Torsdag 13. desember - Kl. 19.00

Årsmøte i Enebakk historielag på Holtop

Kort årskavalkade i bilder ved Henning Bergersen. Musikalsk underholdning! Salg av kaffe og bakst. Loddsalg.

BYGG & MESSESYSTEMER

Alt innen bygg,
rehabilitering og messestands

BVN
1000207 82341

Tlf. 64926052 / Mob. 957 82 407 / 957 82 409

Lillestrømveien 267
1914 Ytre Enebakk

Enebakk Regnskapskontor %

Din samarbeidspartner innen økonomi

N•A•R•F

- Regnskap - lønn - fakturering
- Årsoppgjør - selvangivelser
 - skatteberegning
 - budsjettering
 - konsulenttjenester

Telefon: 64 92 63 03

Faks: 64 92 71 66

E-post: post@erkas.no

Krokengveien 10
1912 ENEBAKK

Malermester Widar Lund

Tlf. 913 55 275 - 950 87 977

E-post: post@malermester-lund.no

Vi utfører:
Malerarbeider (ute/inne) - Våtrom
Gulvlegging - Tapetsering